



© Saskia Vanderstichelen

ASSOCIATIEVORMING IN HET HOGER ONDERWIJS

Een gemiste kans, vooral voor Brussel

Wanneer binnenkort een aantal hogeschoolopleidingen zullen integreren in de universiteiten zal het Vlaamse hogeronderwijslandschap er helemaal anders gaan uitzien. Om die academisering te faciliteren werden destijds associaties van één universiteit met verschillende hogescholen opgericht. De associatievorming heeft het hogeronderwijslandschap grondig hertekend, maar heeft tegelijk ook tot scheefgetrokken situaties geleid. Zo zullen studenten aan een hogeschool in Gent binnenkort een diploma van de KU Leuven krijgen, terwijl de Universiteit Gent vlakbij ligt. Hetzelfde geldt trouwens voor Brussel, waar de associatievorming als een gemiste kans voor het hoger onderwijs moet worden gezien.

Het oorspronkelijke idee van de associaties was nochtans goed bedoeld. Ze zouden er onder meer voor zorgen dat ook aan de hogescholen wetenschappelijk onderzoek kon gebeuren. Logischerwijze zouden die associaties op basis van de decretaal bepaalde geografische werking van de bestaande universiteiten opgezet worden.

Toenmalig KUL-rector André Oosterlinck nam destijds iedereen in snelheid door een samenwerkingsverband aan te gaan met katholieke hogescholen over heel Vlaanderen. En hoewel de geografische indeling reeds in het universiteitsdecreet van 1991 was ingeschreven, wimpelde Leuven dit af op basis van de grondwettelijke vrijheid van onderwijs.

De associatievorming heeft het hogeronderwijslandschap grondig hertekend, maar heeft tegelijk ook tot scheefgetrokken situaties geleid

De Vrije Universiteit Brussel (VUB) was vragende partij om met onder andere de Katholieke Universiteit Brussel (KUB) een gezamenlijke hogeronderwijsruimte in Brussel te creëren, maar dit botste op tegenstand vanuit Leuven. Nochtans was de KUB op dat moment stilaan te klein aan het worden om nog levensvatbaar te worden. Liever dan de zaak op te doeken, hield Leuven vast aan een katholieke aanwezigheid in Brussel.

De KUB werd uiteindelijk via de Hogeschool-Universiteit Brussel in de Leuvense associatie binnengeloodst en de VUB moest genoeg nemen met slechts één partner: de Erasmushogeschool Brussel.

De atypische indeling in associaties heeft gezorgd voor een onevenwichtige en zelfs absurde situatie. De associaties van Gent (ongeveer 65.000 studenten) en Leuven (ruim 90.000 studenten) vertegenwoordigen vandaag twee derde van de totale studentenpopulatie in Vlaanderen. De Universitaire Associatie Brussel volgt op verre afstand met ongeveer 15.000 studenten.

De trend naar meer monopolievorming en concurrentie binnen Vlaanderen zal de internationale slagkracht van onze universiteiten niet ten goede komen

Het meest opmerkelijke is dat de Associatie KULeuven vandaag voet aan de grond heeft in het hart van haar

concurrenten. In Gent is dat onder meer met de KAHO Sint-Lieven, in Antwerpen via de Lessiushogeschool en in Brussel via de HUB en de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

Deze situatie werd vorig jaar specifiek onder de aandacht gebracht in een rapport (*Beoordeling van de kwaliteit van het onderzoeksmanagement van de Vlaamse universiteiten*, VLIR, december 2010) dat op vraag van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) het onderzoek aan de Vlaamse universiteiten onder de loep nam.

In dat rapport werd de bedenking gemaakt dat de onlogische indeling in associaties leidt tot inefficiëntie en zelfs mogelijk negatieve gevolgen voor de kleinere associaties. De commissie wijst er terecht op dat de trend naar meer monopolievorming en concurrentie binnen Vlaanderen de internationale slagkracht van onze universiteiten niet ten goede zal komen.

Voor het hoger onderwijs in Brussel is de associatievorming uitgedraaid op een gemiste kans. Brussel is weliswaar de grootste studentenstad van België, maar alle onderwijsinstellingen krijgen er te maken met zeer typische demografische en socio-culturele uitdagingen.

Ter illustratie hiervan: Nederlands is in Brussel slechts de derde of vierde voertaal, wat een extra handicap betekent naar rekrutering toe. Voor geneeskunde, bijvoorbeeld, zijn er slechts zeven studenten uit Brussel geslaagd voor het toelatingsexamen.

Een gemeenschappelijke hogeronderwijsruimte (of associatie) in Brussel zou zeker nuttig zijn geweest om op die uitdagingen in te spelen. Bovendien zou zo'n geheel ook een sterke internationale uitstraling gehad hebben, die voor Brussel als stad een meerwaarde had kunnen betekenen.

Vandaag bestaat er wel een vorm van samenwerking in Brussel onder de koepel van 'Br(ik)', de opvolger van het vroegere 'Quartier Latin, student in Brussel'. Maar ook hier blijft onderhuids de scheefgetrokken associatievorming een rol spelen. Zeker nu de

financiering van het hoger onderwijs zo is uitgewerkt dat de Vlaamse universiteiten met elkaar concurrentie gaan, in plaats van met het buitenland.

Hoewel het associatieverhaal voor Brussel een gemiste kans betekende, is de VUB vandaag ambitieuzer dan ooit. Vorig jaar erkende de minister van Onderwijs de uitzonderlijke situatie waarmee hogeronderwijsinstellingen in Brussel te maken krijgen. Via de zogenaamde 'Brusselfactor' wordt er een aangepaste financiering ter beschikking gesteld. Hoewel deze uitzondering geldt voor alle Brusselse onderwijsinstellingen, is ze groten-deels tot stand gekomen dankzij intensief lobbywerk van de VUB.

Ten tweede is er de toekomstige demografische evolutie in onze hoofdstad. De spectaculaire groei van de Brusselse bevolking en de al even spectaculaire groei van het Nederlandstalig basis- en secundair onderwijs zullen over pakweg tien jaar ook voor een forse toename van het aantal studenten in het Nederlandstalig hoger onderwijs zorgen.

De atypische indeling in associaties heeft gezorgd voor een onevenwichtige en zelfs absurde situatie

Zowel de Vrije Universiteit Brussel als de andere instellingen voor hoger onderwijs in Brussel staan dus voor een historische uitdaging en kans.

Om het anders te stellen: mocht de VUB vandaag niet bestaan, dan zouden ze haar zeker moeten uitvinden. Niet alleen om in te spelen op de toekomstige demografische ontwikkelingen maar ook om de levensbeschouwelijke diversiteit in het Brusselse hogeronderwijslandschap te bewaren. Dat laatste past immers perfect bij de multiculturele smeltkroes die Brussel vandaag al is.

Paul De Knop,
rector Vrije Universiteit Brussel